

HANNA KARASZCZUK, OKSANA PRYJMACZOK

Homonimia międzyjęzykowa
(ukraińsko-polska)

L'homonymie entre l'ukrainien et le polonais

Jednym ze zjawisk, które stwarzają problemy w opanowaniu języka obcego, jest homonimia międzyjęzykowa. Zdaniem językoznawców trudności te dotyczą przede wszystkim obcokrajowców spoza kręgu danej kultury, członkom tej samej grupy etnicznej, wyrastającym w podobnej tradycji, homonimy i wyrazy polisemiczne nie przeszkadzają w poprawnym rozumieniu właściwych konotacji słów wieloznaczeniowych. Natomiast mylące podobieństwa brzmieniowe wyrazów dwu różnych języków mogą być przyczyną nieporozumień, czego przykładem jest dykteryjka o Polaku, który skomplementował różę na sweterku Rosjanki słowami: „Kakuju Pani ma krasnuju rożu!”.

Żeby zapobiegać niefortunnym użyciom wyrazów własnego języka w obcym dla nich kontekście znaczeniowym języka przyswojonego, należy stale zwracać uwagę na istniejące w nich podobne zewnętrznie, ale odmienne znaczeniowo leksemy. Jednak realizację tego zadania utrudnia fakt, że na razie niewiele jest opracowań na temat międzyjęzykowej homonimii słowiańskiej, zwłaszcza ukraińsko-polskiej. Dlatego szczególną uwagę poświęcamy wyodrębnieniu ukraińsko-polskich homonimów i zbadaniu ich wzajemnych relacji. Dla uwyraźnienia przedmiotu został on pokazany na szerszym tle: homonimii w językach słowiańskich — zachodnim (czeski — na źródłach pośrednich¹) i wschodnim (rosyjski).

Wyrazy *krasnaja* i *roża*, które spowodowały wspomniane nieporozumienie, reprezentują zjawisko *homonimii międzyjęzykowej*, właściwej różnym językom,

¹ Л. Кіцила, Чеська лексикологічна наука про омоніми, Вісник Львівського університету, 2000, Вип. 29, s. 212.

np. łac. *bis* 'dwa razy' — ukr. *біс* 'bies', pol. *akademik* 'słuchacz wyższej uczelni', 'dom akademicki' — pol., ukr. 'człon akademii nauk' — niem. *Akademiker* 'osoba z wykształceniem wyższym'. Oczywiście, są też *homonimy wewnątrzjęzykowe*, jak powiedzmy pol. *para* — 1) 'dwa przedmioty', 2) 'substancja w stanie lotnym'; ukr. *ласка* — 1) 'łasica', 2) 'uprzejmość'; ros. *банка* — 1) 'słój', 2) 'poprzeczna ława w łodzi', 3) 'płycizna'; czes. *vlna* — 1) 'fala', 2) 'siersć'.

Języki mają też *homonimy uniwersalne*, które D. Buttler określiła jako *wspólne*.² Są one tak podobne do siebie formą brzmieniową, znaczeniami podstawowymi i przenośnym, typowym kontekstem, że nie są odbierane przez mówiących jak homonimy międzyjęzykowe. Transfer z języka rodzimego w docelowy konkretnych i zarazem wspólnych różnym kodom znaczeń sprzyja adekwatnemu bezbłędnemu zrozumieniu właściwego sensu homonimu uniwersalnego, jak np. *klucz*: pol. zamknąć na *klucz* — *klucz* żurawi — muzyczny *klucz* — *klucz* do śrub, ukr. замкнути на *ключ* — журавлиний *ключ* — музичний *ключ* — гайковий *ключ*; ros. запиереть на *ключ* — журавлиный *ключ* — музыкальный *ключ* — гаечный *ключ*.

Jednak we wszystkich swych przejawach — wewnątrzjęzykowych, międzyjęzykowych, uniwersalnych — „homonimia polega na wyrażaniu różnych znaczeń za pomocą identycznej formy językowej”.³ Tacy radzieccy językoznawcy, jak V. V. Vinogradow, A. I. Smirnickij, L. A. Bulachowskij, L. W. Szczerba, R. A. Budagow, O. M. Gałkina-Fedoruk, O. S. Achmanowa, F. K. Gużwa, czescy — P. Hauser, J. Filipec, F. Czermak, Z. Hladka, polscy — T. Branicka, D. Buttler, R. Laskowski, J. Tokarski, E. Witan, ukraińscy — M. Koczergan, A. P. Kowal, M. S. Razumiejko, O. O. Taranienko określają *homonimy* (z gr. ὁμώνυμος 'równobrzmiący') jako wyrazy jednakowo czy podobnie brzmiące o różnych znaczeniach: semantycznych, gramatycznych czy semantycznych i gramatycznych razem. Ich zdaniem zjawisko homonimii obejmuje zarówno jednostki wyrazowe, jak i konstrukcje syntaktyczne.

P. Hauser uważa, że sytuacje, w których ta sama postać wyrazu odnosi się do dwu lub więcej denotatów, zdarzają się dość często. Według J. Filipca i F. Czermaka, homonimia to zjawisko raczej odosobnionych form językowych.⁴ D. Buttler pogodziła tę sprzeczność i zwróciła uwagę na niejednakową częstotliwość występowania różnych jednostek homonimicznych: „czysta homonimia jest zjawiskiem rzadkim, zwykle towarzyszy ona innej formie homonimii częściowej, właściwej językom o rozbudowanym systemie morfologicznym, tak zwanej homonimii leksykalno-gramatycznej”. Rzeczywiście, w słowniku polskich homonimów całko-

² D. Buttler, *Polski dowcip językowy* (dalej: *PDJ*), Warszawa 2001, s. 346.

³ Zob. R. Laskowski, *Homonimia*, [w:] *Encyklopedia języka polskiego*, pod red. S. Urbańczyka, Wrocław 1994, s. 117.

⁴ Л. Кицила, *op. cit.*, s. 210, 212.

witych jest ich tylko 70, a ilość polskich form homonimicznych szacuje się na około 15 tys.⁵ Podobnie jest w ukraińskim i rosyjskim, gdzie dominują nie absolutne homonimy, a homoformy i homografy⁶ (ostatnie ze względu na ruchomość nieoznaczonego na piśmie przycisku).

To, że zakres występowania homonimii jest dość szeroki i jeszcze wykazuje tendencję do wzrastania, potwierdzają obserwacje słowotwórcze i fleksyjne. V. V. Vinogradov stwierdził aktywny proces tworzenia homonimów wśród rosyjskich czasowników, przymiotników pochodnych i rzeczowników odczasownikowych; M. S. Razumiejkо — wśród ukraińskich homonimów fachowych (pedagogicznych)⁷; D. Buttler — wśród polskich częściowych utożsamień homonimicznych, które cechuje regularność, seryjność i potencjalny, przewidywalny charakter.⁸ O. S. Achmanowa zwróciła uwagę na homonimy z przejrzystą strukturą morfologiczną, które obejmują różnorakie czasowniki prefiksalne, przymiotniki i rzeczowniki, odmieniające się jak przymiotniki.⁹

Prawie wszyscy słowiańscy językoznawcy wprowadzili do pola leksykalnego *homonimia* takie pojęcia: *homofonia* — *homografia* — *homoformia*, *homomorfemia* — *paronimia* (P. Hauser) — *homonimiczne konstrukcje syntaktyczne* (ros. *функціонально вираженая омонимия*). Zazwyczaj jest też wymieniana *polisemia*. Przy tym klasyfikacje homonimów, jak pokazuje znajdująca się w załączniku tabela 1¹⁰, nie tworzą taksonomii o przejrzystym układzie. Porównanie wykazuje niekompletność, luki leksykalne, częstą synonimię terminologiczną i nawet homonimię wykorzystywanych terminów. Do polskich terminów *homonimy międzyparadygmatyczne* i *homoformia wewnątrzparadygmatyczna* brakuje odpowiedników w innych systemach terminologicznych; jedno zjawisko ma kilka nazw w językach polskim (*homonimy częściowe/homonimy leksykalno-grmatyczne*), rosyjskim (*омонимы частичные/омонимы неполные/омонимы*

⁵ D. Buttler, *PDJ*, s. 347.

⁶ Г. І. Самохвал, *Зміни звукового складу слів і омоніми*, [w:] *Матеріали XLIX наукової конференції професорсько-викладацького складу і студентів Волинського державного університету імені Лесі Українки*, ч. I, Луцьк 1995, s. 43.

⁷ M. S. Razumiejkо, *Закономірності розвитку омонимії у педагогічній лексиці сучасної української мови*, [w:] *Система і структура словослов'янських мов*, Київ 1998, s. 82–88.

⁸ D. Buttler, *Słownik polskich form homonimicznych* (dalej: *SPFH*), Wrocław 1984, s. 7.

⁹ O. S. Achmanowa, *Словарь омонимов русского языка*, 1974, s. 7.

¹⁰ Tabela 1 została ułożona na podstawie: O. O. Тараненко, *Українська мова. Енциклопедія...*, s. 402–403; M. Koqergan, *О словаре русско-украинских языковых омонимов*, [w:] *Словарь русско-украинских межъязыковых омонимов*, Київ, 1997, s. 390–399; Л. Кіцила, *op. cit.*, s. 210–213; O. S. Achmanowa, *op. cit.*, s. 6–8; М. И. Фомина, *Лексика современного русского языка*, Москва 1973, s. 37–41; D. Buttler, *PDJ*, s. 334–361; ead., *SPFH*, s. 7–12; ead., *Słownik polskich homonimów całkowitych* (dalej: *SPHC*), Wrocław 1988, s. 5–12.

выраженные), innych; homonimiczny jest termin ukraiński *омоформи* — 1) 'konwersywy', 2) 'homonimy leksykalno-gramatyczne/częściowe'.

Słowiańskie klasyfikacje homonimów mają jednak dużo wspólnych cech i przede wszystkim kilkunastu układ. Stwierdzono, że homonimia występuje w dziedzinach: 1) wewnątrzjęzykowej, 2) międzyjęzykowej i 3) wspólnej. Pierwsza z nich jest zbadana w miarę kompletnie, *jednostki homonimiczne* (czyli homonimy, homofony, homografy, homoformy, homomorfemy, inne) są uporządkowane w słownikach, np. w już wymienianych polskich, rosyjskich i też ukraińskim.¹¹ Homonimia międzyjęzykowa opisana jest jeszcze niekompletnie, wyjaśniono relacje niektórych homonimów z języków słowiańskich, przede wszystkim rosyjskiego z: polskim (red. J. Koziński), czeskim (red. J. V. Volček), ukraińskim (red. M. Koczergan); z innych języków już znacznie mniej — polski ze słowackim.

Natomiast homonimia uniwersalna została ledwie zauważona (wzmianka u D. Buttler), lecz ze względu na słowiańskie podobieństwo językowe i wiele już zebranych wewnątrzjęzykowych jednostek homonimicznych może zaowocować bogatym zbiorem egzemplifikacji. Przytoczymy tu zaledwie kilka przykładów:

pol. *para* — ukr. *пара* — ros. *пара* 1) 'dwa przedmioty', 2) 'substancja w stanie lotnym';

pol. *autorytet* — ukr. *авторитет* — ros. *авторитет* 1) 'ogólnie uznany czyjś wpływ', 2) 'człowiek, instytucja mające wpływ';

pol. *takt* — ukr. *такт* — ros. *такт* 1) 'delikatność', 2) 'jednostka metrum utworu muzycznego';

pol. *legenda* — ukr. *леґенда* — ros. *леґенда* 1) 'opowieść', 2) 'napis objaśniający na mapach'.

Zdarzają się też homonimy uniwersalne o zasięgu europejskim, międzynarodowym, oto jeden z przykładów:

Na przyjęciu u Nowobogackich:

— *Mówimy właśnie o restauracji Bourbonów.*

— *He, he, że też takim młodzikom zawsze tylko knajpki w głowie.*¹²

P. Hauser wśród homonimów wewnątrzjęzykowych wydzielił podukład: homonimy „prawdziwe — nieprawdziwe”, mając na uwadze fonetyczną i graficzną zgodność jednostek i naruszenie tej zgodności. „Prawdziwe” to homonimy i homografy, „nieprawdziwe” — homofony i homografy międzywyrazowe / ukr. *лексико-синтаксичні*, tworzone przez jeden wyraz — połączenie wyrazów.

Oprócz homonimów słowiańscy leksykodzy zbadali inne jednostki homonimiczne: wyrazowe (homoformy, homografy, homofony, homomorfemy) i kon-

¹¹ O. M. Демська, І. М. Кульчицький, *Словник омонімів української мови*, 1996.

¹² Zob. D. Buttler, *PDJ*, s. 346.

strukcje syntaktyczne (połączenia wyrazowe, frazeologiczne, wypowiedzenia). Oto kilka implikacji.

Pol. **homofony** (od gr. *ὁμόφωνος* 'jednakowy' i dźwięk), ukr. *омофони*, ros. *омофоны* — wyrazy tożsame fonetycznie — różne graficznie, np. ukr. *зрєбу* 1) 'grzeбай', 2) 'wiosłuj' *зрєбу* — 'grzyby'; pol. *ważyc* 'określać ciężar za pomocą wagi' — *warzyć* 'gotować'.

Pol. **homografy** (od gr. *ὁμός* 'jednakowy' i *γράφω* 'piszę'), ukr. *омографи*, ros. *омографы* — wyrazy tożsame graficznie — różne akcentuacyjnie (w definicjach też: „różne fonetycznie”), np. ros. *'кредит* 'rubryka należności w księgach rachunkowych' *кре'дит* 'pożyczka'; ukr. *'колог* 'kłos' — *'колог* 'olbrzym'. W polszczyźnie homografy leksykalne, zdaniem D. Buttler, „stanowią zjawisko wyjątkowe”, o ile homografii z reguły towarzyszy homoformia, np. *droga* — M rzecz. i przym. r.ż. lp.¹³

Pol. **homonimia okazjonalna/homonimia kontekstowa**, ukr. *омоніми лексикосинтаксичні*,, czes. *homografy międzywyrazowe* — to zbieżność wyrazu i połączenia wyrazowego, np. pol. *nie ma* — *niema* (kobieta), ukr. *на зустріч* 'naprzeciw' — *на зустріч* 'na spotkanie', czes. *zapět* 'zaśpiewać' — *za pět* 'za pięć'. Ciekawe, że jedni badacze widzą ją jako homonimie kontekstową, drudzy — jako zjawisko właściwe różnym płaszczyznom języka, trzeci — jako homografię; i wszystkim należy przyznać rację.

Ważne spostrzeżenie ukraińskich lingwistów polega na tym, że homonimy mogą przynależeć do jednej (leksykalnej, derywacyjnej, gramatycznej, syntaktycznej, innej) lub kilku (leksykalnej i gramatycznej, syntaktycznej i frazeologicznej, leksykalnej i syntaktycznej, innej) płaszczyzn języka.¹⁴ Określimy to inaczej: homonimia właściwa i poszczególnym płaszczyznom językowym może ogarniać kilka płaszczyzn i strefę międzyjęzykową — czyli jest zjawiskiem systemowym (które da się przedstawić w postaci schematu, patrz tab. 2).

Słowiańscy badacze zwracają uwagę na *stopień tożsamości* (ukr. *ступінь омонімічності*) homonimii, czyli zgodność homonimicznych elementów językowych we wszystkich ich użyciach. Może on być całkowity i częściowy, stąd nazwy typów homonimii: pol. **homonimia całkowita**, ros. *абсолютная/невыраженная омонимия*, pol. **homonimia częściowa**, ros. *частичная/выраженная омонимия*. Najnowsza postać homonimii częściowej to zbieżność określonej formy fleksyjnej wyrazu i formy fonetycznej skrótu, np. Ministerstwo *PeHa* (Przemysłu i Handlu) i mieć *pecha*.¹⁵

¹³ D. Buttler, *SPHC*, s. 5.

¹⁴ O. O. Taranienko, *ibid.*, s. 402–403.

¹⁵ Zob.: D. Buttler, *PDJ*, s. 347.

D. Buttler wyodrębnia jeszcze jeden typ homonimii: pol. *homonimia okazjonalna/kontekstowa* — zbieżność wyrazu i połączenia wyrazowego, której przykłady już zostały omówione.

Analogicznie według utożsamienia, czyli zbieżności wzorców odmiany homonimów, zostały one podzielone na dwa typy:

pol. *całkowite*, ukr. *повні*, ros. *невыраженные*,

pol. *częściowe/leksykalno-gramatyczne*, ukr. *неповні/часткові* (patrz *homoformy*).

Częściowa zbieżność paradygmatów homonimów posiada następujące zakresy: prawie całkowite utożsamienie (*muł* 1) 'zwierzę', 2) 'osad' — różne formy D i B lp.) — wspólna jedna forma (M lp.: *rząd* 1) 'władza' i 2) 'kolejność czegoś'). Homonimy polskie pod względem typów tożsamości postrzegane są jako regularne, seryjne (np. *napoi* — D lm. rzeczowników męskich na — i, 3 os. lp. cz. teraz. czasow.) i osobliwe, niepowtarzalne (*salami* — kielbasa z mięsa oślego, N lm. rzecz. *sala*).

Wśród badaczy słowiańskich powstało wiele prac na temat *homonimów leksykalnych/całkowitych/absolutnych* (ukr. *лексичні/повні*, ros. *полные лексические/абсолютные*). Podstawowe kryterium wyodrębnienia tych jednostek to formy fleksyjne, które powinny pokrywać się całkowicie (stąd określenia: homonimy *pełne, całkowite, absolutne*). Kryteria dodatkowe: gramatyczne — przynależność do jednej części mowy, semantyczne: różnica znaczeń, etymologiczne: różne pochodzenie, np. pol. *fuzja* 1) 'broń' (z fr.), 2) 'połączenie instytucji' (z łac.); ukr. *пмаз* 1) 'ptak' (słowiańskie), 2) 'łódź' (z tur.), ros. *блок* 1) 'sojusz' (z fr.), 2) 'blok' (z ang.).

Dyskusyjne pozostaje zagadnienie pochodzenia synchronicznej homonimii leksykalnej. Większość badaczy jest przekonana, że źródło jej powstania to stały rozwój wieloznaczności wyrazów i wyrazy polisemiczne¹⁶, niektórzy negują powstanie homonimii na podstawie polisemii.¹⁷ Te procesy opisała D. Buttler, między innymi *homonimię monogenetyczną* (ukr. *семантичну*), która kształtuje się na skutek rozpadu znaczeniowego jednego wyrazu, jak w: *pokój* 'czas bez wojen', 'pomieszczenie mieszkalne'.¹⁸ Podstawowym kryterium oddzielenia polisemii od homonimii, jak uważa P. Hauser, jest treść znaku językowego, a nie subiektywna ocena.¹⁹

Homoformy (od gr. *ὁμός* 'jednakowy' i łac. *forma*) to synkretyczne formy fleksyjne, np.: ukr. *образ* — 'wizerunek na płótnie' i *образ* — 'widok, scena', które mogą różnić się formą niektórych przypadków (D lp.: *'образ-у*

¹⁶ M. C. Разумейко, *ibid.*, s. 87.

¹⁷ B. P. Абаев, *О подаче омонимов в словаре*, „Вопросы языкознания” 1957, s. 3.

¹⁸ D. Buttler, *SPHC*, s. 5.

¹⁹ Л. Кіцила, *op. cit.*, s. 211.

i 'образ-а), oraz kategoriami gramatycznymi: ros. *выдержска*. 'cytat' w lm. *выдержски* i *выдержска* 'wyrobienie' (brak form lm.). Podstawą dla wydzielania homoform jest przede wszystkim kryterium: tożsamości fleksyjnej z różnicą niektórych form; jest możliwy zbieg tylko w jednej z form, np. ukr. *мату* 'matka' — rzeczownik w M lp., *мату* — 'mieć' — czasownik w bezokoliczniku.

Ze słowiańskim nazewnictwem terminologicznym w przypadku homoform jest prawdziwe zamieszanie. Homoformy to inaczej: pol. *homonimy leksykalno-gramatyczne/homonimy częściowe*, ukr. *омоніми неповні*, ros. *омонимы неполные/омонимы частичные*. Ukraińscy, rosyjscy, czescy badacze postrzegają je w jednej (ukr. *граматична одпорівнена омонімія однієї частини мови/омонімія морфологічна*; ros. *граматическая омонимия*, czes. *homonimia częściowa*) i różnych (ukr. *омонімія граматична*; czes. *leksykalno-gramatyczna/konwersja*; ros. *неполные омонимы/частичные омонимы/выраженные омонимы*) częściach mowy; polscy — wyróżniają *homoformię leksykalno-gramatyczną/częściową* z uwzględnieniem zbiegu tylko w jednej z form. P. Hauser, J. Filipec, F. Czermak *leksykalno-gramatycznymi* nazywają homonimy powstałe na skutek konwersji, czyli przejścia z jednej leksykalno-gramatycznej klasy do innej, np. *mіsto* rzeczownik 'miejsce' — *mіsto* przyimek 'zamiast'. Takie homoformy mają różne znaczenie i odmienne kategorie gramatyczne. Do zakresu homonimii leksykalno-gramatycznej, zdaniem D. Buttler, należy tożsamość form fleksyjnych różnych wyrazów lub identyczność określonych ich form słowotwórczych. Badaczka zwróciła uwagę na jednoczesne wyzyskanie homonimii fleksyjnej i homofonii (*wieś* — *wież*).²⁰

Wzmiankę o nielicznych *homonimach frazeologicznych* (ukr. *фразеологічні омоніми*) napotykamy u D. Buttler i O. O. Taranienki²¹ (pol. *mieć bardzo mało na swą obronę* 1) 'brak dowodów', 2) 'brak pieniędzy'; ukr. *зе'лена 'вулиця*, ros. *зелёная улица* — 1) 'kara żołnierzy w carskiej Rosji, gdy osobę gnano przez szereg, bijąc szpicrutami', 2) 'szlak bez przeszkód').

W *homonimach słowotwórczych* odmiennosc znaczenia powodują: a) afiksy, b) formacje powstałe w drodze podobnych zabiegów derywacyjnych, np. pol., ukr. *krytyczny* — *критичний* 1) 'dokonujący oceny' i 2) 'przełomowy'.

²⁰ W tym kolizja homoform, oboczność homonimiczna żywej formy fleksyjnej i *pluralium tantum* (np. zawody olimpijskie 'olimpiada' i 'olimpiada bez sukcesów'); identyczność form wyrazów, należących do różnych kategorii gramatycznych (np. *Go!* — zawołał sędzia piłkarski, wbiegając do fryzjera); tożsamość rzeczynowej formy fleksyjnej i formy zleksykalizowanej (np. o Mussolinim pisano, że poskubuje lwa brytyjskiego *po włosku*); a także homonimia okazjonalna: a) zbieżność wyrazu i połączenia wyrazowego (np. *wita lisa* — *Witalisa*), b) zbieżność imienia własnego i pospolitego (np. „*Banda*” — *banda*), c) dźwiękowy przekład — podsuniecie wyrazowi obcemu treści swojskiego homonimu (np. *persona grata* — osoba żony). D. Buttler, *PDJ*, s. 349–356.

²¹ D. Buttler, *PDJ*, s. 357; O. O. Taranienko, *ibid.*, s. 402–403.

Homomorfemy (od gr. *homós* 'jednakowy' i *morphḗ* 'forma'), ukr. *морфем-ни омоніми* lub *омоморфему* to identyczne morfemy, których znaczenie jest całkowicie różne. Homonimia wyrazów jest w nich związana z wielofunkcyjnością morfemów:

— rdzeni, np. ukr. *боро'н-ути* — ros. *оборон-ять* — pol. *bron-ić* ukr. *борон-у'вати* — ros. *борон-овать* — pol. *bron-ować*; ukr. *рудо-бо'родити* — ros. brak — pol. *rudo-brody* i ukr. *рудо-'носити* — ros. *рудо-носный* — pol. *rudo-nośny*;

— prefiksów, np. ukr. *за-би'зати* 'początek czynności', *за-'бузати* 'zabiec za coś'; pol. *prze-gotować* 'gotować ponownie' i 'gotować zbyt długo', *prze-cenione* 'ponownie ocenione', 'zbyt wysoko ocenione';

— sufixów, np. ukr. *'xam-к-а*, pol. *chat-k-a*; ukr. *ко'пот-к-ути*, pol. *krót-k-i*;

— fleksji, np. ukr. *'озер-а* (D lp.) — *о'зеп-а* (M lm.); pol. *jezior-a* (D lp.) — *jezior-a* (M lm.).

Homonimy syntaktyczne to konstrukcje, związki wyrazowe i wypowiedzenia, które są zbieżne formalnie, ale mają odmienne znaczenia. Powstają one na skutek niejednoznacznego rozumienia stosunków składniowych między członami konstrukcji syntaktycznych, np. *poszukiwania malarza* 1) 'malarz poszukuje' i 2) 'malarza poszukują', *Możesz na mnie liczyć* — *rzekła z dumą maszyna do liczenia*.²²

Otóż w językach słowiańskich zakres występowania homonimów to płaszczyny międzyjęzykowe, wewnątrzjęzykowe i strefy między płaszczyznami poszczególnych języków, co wskazuje na systemowość tego zjawiska. Słowiańskie klasyfikacje homonimów cechuje kilkupoziomowy układ, synonimia, homonimia i luki terminologiczne. Najlepiej zbadane są homonimy wewnątrzjęzykowe, w relacjach międzyjęzykowych dobrze opracowana jest homonimia języków słowiańskich w stosunku do rosyjskiej, do innych o wiele gorzej; uniwersalne (wspólne) homonimy badane jeszcze nie były.

Międzyjęzykowe ukraińsko-polskie relacje homonimiczne nie są w pełni zbadane ani omówione w podręcznikach do nauki tych języków jako obcych. W warunkach bilingwizmu homonimy prowokują do przenoszenia osobliwości języka macierzystego do nowego języka; ze wszystkich takiego typu pomyłek najbardziej rozpowszechnione są kalki semantyczne.²³ Zwracanie uwagi uczących się, np. przyszłych tłumaczy, na negatywny transfer jest ważne ze względu na implikatury konwersacyjne i konwencjonalne, które osoby tłumaczące mają obowiązek przekazać porozumiewającym się stronom.

²² Zob.: D. Buttler, *PDJ*, s. 358.

²³ Zob. M. Koczergan, *ibid.*, s. 391.

Podstawą źródłową do wydzielenia homonimów międzyjęzykowych stał się *Польско-український словник* redaktorów S. Lewińskiej i T. Starak (Lwów 1998); znaczenia wyrazów były uściślane za pomocą *Małego słownika języka polskiego* pod red. E. Sobol (Warszawa 1995). Zostały też załączone homonimy z wymienionych tutaj prac naukowych i obiegu językowego.

Ukraińsko-polskich homonimów zebrano około 70, większość to rzeczowniki. Wśród nich sporą grupę stanowią jednostki podobne do siebie brzmieniowo i akcentacyjnie, których znaczenie jednak absolutnie się nie pokrywa. M. Koczergan nazwał podobne pary wyrazów w ukraińsko-rosyjskich relacjach homonimicznych *homonimy absolutne, pełne* (jak np. ros. *пы'тать* 'tortuować' — ukr. *пу'тати* 'pytać').²⁴ Jako analogię zaliczymy do *ukraińsko-polskich homonimów absolutnych* (pamiętając o istnieniu ukraińskich i polskich wewnątrzjęzykowych homonimów absolutnych) następujące pary:

ukr. *арка* 'łuk' — pol. *arka* 'okręt Noego' po ukr. *Хоїв ков'чез*;

ukr. *номі'нація* 'nazywanie' — pol. *nominacja* 'mianowanie na stanowisko' po ukr. *нід'вищення*;

ukr. *ор'дер* 1) 'nakaz', 2) 'przydział', 3) 'asygnata' — pol. *order* 'odznaczenie honorowe' po ukr. *ор'ден*;

ukr. *ос'кома* 1) 'nadmiar', 2) 'zniechęcenie' — pol. *oskoma* 1) 'apetyt' po ukr. *ане'тит*, 2) 'ochota na coś' po ukr. *о'точуї до 'чогось*;

ukr. *напка* 'teczka', 'segregator' — pol. *papka* 'miękka gęsta masa' po ukr. *'кашка*;

ukr. *рис* 'ryż' — pol. *rys* 1) 'krótki spis' po ukr. *'список*, 2) 'właściwość' po ukr. *'pusa*, 3) 'wizerunek twarzy' po ukr. *'pucu*;

ukr. *'список* 'spis' — pol. *spisek* 'zmowa' po ukr. *'змова, заговор*;

ukr. *сум* 'smutek' — pol. *sum* 'ryba słodkowodna' po ukr. *сом*;

ukr. *чашка* 1) 'filizanka', 2) 'szała, talerz wagi', 3) 'rzepka kolanowa' — pol. *czaszka* 1) 'głowa' po ukr. *голо'ва*, 2) 'kościec głowy' po ukr. *'чепчп*.

Większość homonimów ukraińsko-polskich odznacza się tylko częściowym podobieństwem znaczenia. W lingwistyce wschodniosłowiańskiej homonimy różniące się niektórymi z podstawowych i przerośnych znaczeń, lub tylko przerośnym znaczeniem, są nazywane po ros. *относительные*, po ukr. *відносні*²⁵, czyli *względne* i takich *ukraińsko-polskich homonimów względnych* jest bardzo wiele, np.:

ukr. *ас* 'mistrz' — pol. *as*, 1) to samo co ukr. *ац*, 2) 'karta do gry najwyższej wartości w danym kolorze' po ukr. *миз*;

²⁴ *Ibid.*, s. 395.

²⁵ *Ibid.*, s. 396.

ukr. бо'лячка 'wrzód' — 1) to samo co ukr. бо'лячка, 2) 'usterka' po ukr. не'долік, 'хиба;

ukr. 'дактиль 'poetycka stopa' — pol. daktyl 1) to samo co ukr. 'дактиль, 2) 'owoc palmy daktylowej' po ukr. 'фига;

ukr. страх 'lęk, trwoga' — pol. strach 1) to samo co ukr. страх, 2) 'duch' po ukr. дух, 'upiór' po ukr. у'пир, 'mara' po ukr. ма'ра, 3) 'kukła odstrasżająca ptaki' po ukr. 'чучало;

ukr. туш 1) 'farba wodna', 2) 'rodzaj fanfary orkiestrowej' — pol. tusz 1), 2) to samo co ukr. туш, 3) sport. 'trafienie' po ukr. попа'дання, 4) 'natrysk', 'prysznic' po ukr. душ.

Wydaje się, że ukraińsko-polskie jednostki homonimiczne ze względu na ich semantykę da się podzielić na: uniwersalne / wspólne, absolutne, względne; z uwagi na postać zewnętrzną — na: identyczne, homograficzne, homofoniczne / korelatywne i łączące w sobie cechy homografów i homofonów (patrz tab. 3).

Wśród homonimów uniwersalnych, absolutnych i względnych wyróżniają się jednostki *identyczne* pod względem postaci i akcentu (ukr. swobodnym, umieszczonym na drugiej od końca sylabie, pol. paroksytonicznym), a różniące się pismem. Jako przykłady rozpatrzymy identyczny homonim względny: ukr. 'бабка 1) augmentac. 'matka ojca czy matki', 2) 'ciasto pieczone w formie', 3) 'grzyb jadalny', 4) 'ważka' — pol. babka trzy (1–3) wspólne z ukr. i kilka odmiennych znaczeń: 4) pot. 'dziewczyna, kobieta' po ukr. 'баба, 5) 'chwast' po ukr. бу'рян. Definicje znaczeniowe dalszych par podamy skrótowo, opuszczając wspólne znaczenia i pozostawiając tylko treści członów grupy homonimicznej:

ukr. 'баня 1) 'kopuła', 2) 'łaźnia parowa' — pol. bania 1) 'pęcherz' po ukr. пухир, 2) bot. 'dynia' po ukr. 'диня, 3) 'kosz do przechowywania żywych ryb';

ukr. 'вираз 'wyrażenie' — pol. wyraz 'słowo' po ukr. 'цлово;

ukr. деліка'теси 'smakołyki' — pol. delikatesy 'sklep gdzie sprzedawane są smakołyki' po ukr. кон'дитерські вироби;

ukr. дру'жина 'żona' — pol. drużyna 'najmniejsza jednostka bojowa' po ukr. під'роздил;

ukr. 'дума 'myśl' — pol. дума 'ambicja', 'pycha' po ukr. 'низа;

ukr. 'кишка 'kotka' — pol. kiszka 'dętka' po ukr. 'камера;

ukr. 'матка 'narząd rodny' — pol. matka 1) 'kobieta mająca dziecko' po ukr. 'мати, 2) 'kobieta przedstawiająca do chrztu' po ukr. хре'щена 'мати, 'тресна, 3) pot. 'własna żona' po ukr. 'жінка, 4) 'komisja' po ukr. ко'місія.

Część *międzyjęzykowych homografów* (absolutnych i względnych) cechuje zbliżona postać brzmieniowa, ale różny przycisk, jak np. ukr. а'ванс 'zaliczka' — pol. awans 'powierzenie wyższego stanowiska' po ukr. під'вищення. Za homografy międzyjęzykowe uznać je należy z takim zastrzeżeniem, że w odróżnieniu od homografów wewnątrzjęzykowych, czyli wyrazów tożsamych graficznie —

różnych akcentuacyjnie / fonetycznie, tożsamość homografów międzyjęzykowych polega na podobieństwie brzmieniowym, a odmienność — i na akcentacji, i na grafice (różne alfabety). Inne przykłady:

ukr. *депу'там* 1) 'członek parlamentu', 2) 'wybrany do organów władzy',
3) 'pełnomocnik' — pol. *deputat* 'wynagrodzenie w naturze' po ukr. *ха'бар*;
ukr. *за'каз* 'zamówienie' — pol. *zakaz* 'zabronienie komu czego' po ukr.
забо'рона;

ukr. 'за'кон 1) 'prawo', 2) 'ustawa', 3) 'przepis' — pol. *zakon* 'zgromadzenie religijne' po ukr. 'ор'ден;

ukr. *инте'рес* 1) 'sprawa dotycząca kogoś', 2) 'korzyść' — pol. *interes* 'transakcja handlowa' po ukr. *тор'гу*, 'мен'дер, pot. 'sklep', 'przedsiębiorstwo' po ukr. *мага'зин*;

ukr. *интер'нат* 'zamknięty zakład wychowawczy' — pol. *internat* pot. 'miejsce internowania' po ukr. 'табу'р;

ukr. *лич'ба* 'obliczanie' — pol. *liczba* 'pojęcie matematyczne' po ukr. *чис'ло*;

ukr. *ме'та* 1) 'cel', 2) 'wyznaczone miejsce wyścigu' — pol. *meta* 'schronienie dla osoby ściganej' po ukr. 'шован'ка, *ул'рит'тя*;

ukr. *па'трон* 1) 'opiekun', 2) 'nabój', 3) 'cokół' — pol. *patron* 'święty, którego imię nadawane jest przy chrzcie';

ukr. *у'рок* 'lekcja' — pol. *urok* 'czar' po ukr. 'ча'ру, przestarz. 'urzeczenie' po ukr. 'вро'ки.

Postać zewnętrzna homografów może znacząco się różnić ze względu na osobliwości wyróżniające języki ukraiński i polski spośród innych słowiańskich; prześledźmy zatem korelacje w następujących parach:

бі'гун 'biegacz' — pol. *biegun* — 1) 'magnetyczne przeciwległe punkty Ziemi' po ukr. *полю'си*, 2) 'płozy przy kołyskach, fotelach, zabawkach' po ukr. *поло'зи*, 3) 'rumak' po ukr. *пу'сак*, 4) fiz. a) 'każda z części końcowych magnesu' po ukr. 'полю'с, b) 'jeden z dwóch końców obwodu elektrycznego baterii' ukr. 'полю'с, 5) przen. 'o ludziach, rzeczach, pojęciach krańcowo przeciwnych' po ukr. *анти'поди* (i — 'е, г [γ] — г);

ukr. *ви'но*, 'wino' — pol. *wino* 'winobluszcz' po ukr. 'ди'кити *вино'град* (в — w');;

ukr. *зо'род* 'teren pod uprawę warzyw, kwiatów, drzew' — pol. *ogród* 'park' po ukr. *парк* (ø — o, г (γ) — g, -opo- — -ró-);

ukr. *гро'за* 'burza' — pol. *groza* 'uczucie lęku', 'to, co jest groźne' po ukr. *за'гроза* (г (γ) — g);

ukr. *за'вод* 'fabryka' — pol. *zawód* 1) 'fach' po ukr. *фа'х*, *спеці'альність*, 2) 'rozczarowanie' po ukr. *розча'рвання* (o — ó);

ukr. *мага'зин* 'sklep' — pol. *magazyn* 'skład' po ukr. *скла'д* (г (γ) — g);

ukr. *мо'золь* 'odcisk' — pol. *mozół* 'wysięk' po ukr. *зы'силла* (— ó, л' — ł);

ukr. *пам'ятка* 'pamiętka', 'zabytek' — pol. *pamiątka* 'podarek' po ukr. *poda'runok* ('a — 'a);

ukr. *по'сол* 1) 'ambasador', 2) 'wysłannik, pełnomocnik' — pol. *poseł* 1) 'członek parlamentu', 2) 'przedstawiciel wyborców swego okręgu' po ukr. 1), 2) *дену'там* (— e, л' — ł);

ukr. *тру'ба* 'rura' — pol. *trąba* 1) 'wir powietrzny' po ukr. *смерч*, 2) 'narząd chwytny słońca' po ukr. *хобот* (y — a);

ukr. *у'клад* 'system' — 1) pol. *układ* 'umowa' po ukr. *у'года*, 2) 'pertraktacje' po ukr. *перего'вори*, 3) 'relacje w zbiorowości' po ukr. *сто'сунки* (л — ł).

W leksemach-korelatach wystąpiło od 1 (л — ł, y — a, 'a — 'a, в — w', r (γ) — g) w większości wyrazów do 2 (i — 'e, r [γ] — g; r (γ) — g, o — ó, л' — ł; o — e, л — ł) i 3 (ø — o, r (γ) — g, -opo — -ró: *го'под* — *ogród*) odmiennych cech fonetycznych.²⁶ Tak jak homofony wewnątrzjęzykowe mają na piśmie odmienną literę rdzenną czy ortogram (np., ukr. *зрєбу* — *зрубу*), tak **homofony międzyjęzykowe** różnią się jednym czy kilkoma korelatami (a pismem).

W omówionych parach w wersji ukraińskiej przeważa przycisk oksytoniczny, zdarza się proparoksytoniczny (*'пам'ятка*). W tych jednostkach oprócz różnicy akcentowej (oznaki homografii) są korelaty (oznaka homofonii). Czyli w homonimicznych jednostkach międzyjęzykowych jednocześnie może być wyzyskiwana homofonia i homografia, tak jak w wewnątrzjęzykowych — homoformia i homofonia (*віть* — *wieś*) lub homografia (*дрога*). Leksemy z tak pomieszzanymi oznakami można nazwać **międzyjęzykowymi homonimicznymi jednostkami mieszanymi** lub **homofonografami**.

Ciekawe, że w porównaniu z homonimicznymi jednostkami wewnątrzjęzykowymi języków ukraińskiego i polskiego, gdzie grafika czy akcent są niejako paralelne, w relacjach międzyjęzykowych każdy z poziomów: fonetyczny, akcentacyjny, semantyczny może odgrywać istotną odrębną rolę. Różnica pomiędzy badanymi jednostkami zwiększa się przez pewną niesymetryczność języków: ukraińskiej homografii (*до'поза* 'droga', rzecz. r.ż. — *допо'за* 'droga', przym. r.ż.) przeciwstawia się zbieżność polskiej homografii z homoformią (*droga* — M. rzecz. i przym. r.ż. lp.).

²⁶ Dla bilingwów, zdaniem I. S. Rowdo i M. Koczergana, takie różnice stają się mniej zauważalne dzięki istniejącym regularnym fonetycznym, ortoepicznym i słowotwórczym odpowiednikom w systemach kontaktujących się języków. Uproszczone tym sposobem rozbieżności form wyrazowych nie są w świadomości bilingwów praktycznie brane pod uwagę i odbierane jako różnice. One utrwalać się w pamięci na stałe i poszerzają zasób międzyjęzykowej homonimii. Dlatego M. Koczergan proponuje, aby zaliczać do międzyjęzykowych jednostek homonimicznych pary semantycznie nieekwiwalentnych leksemów, których różnice form mają regularne korelacje fonetyczno-ortoepiczne. Zob.: M. Koczergan, *PDJ*, s. 393–395.

Ponieważ osobliwości fonetycznych wyróżniających języki ukraiński i polski spośród innych języków słowiańskich jest sporo²⁷, prześledźmy liczbę możliwych w rdzeniach międzyjęzykowych homofonów:

ukr. *ap'тукyл* przestarz. 'paragraf' — pol. *artykuł* 'niewielka praca publicystyczna' po ukr. *стат'тя* (występowanie przedniojęzykowo-zębowego *л* wobec bilabialnego *т*);

ukr. *бо'лячка* 'bólaczka' — pol. *bolączka* 'wrzód' po ukr. *чу'ряк* (samogłoska *a* po spółgłosce miękkiej odpowiada w języku polskim samogłosce nosowej *ą*, przedniojęzykowo-zębowe *л* — alweolarnemu *l*);

ukr. *'берег* 'granica między wodą a lądem' — pol. *brzeg* 1) 'kraj, granica lasu, pola, ogrodu' po ukr. *краї, межа*, 2) 'krawędź przedmiotów, np. fotela, stołu' po ukr. *краї* (zgodność grup głosek *-е-е-* — *-rze-*);

ukr. *'внесок* 1) 'składka', 2) 'rata' — pol. *wniosek* 1) 'propozycja' po ukr. *пропо'зиція*, 2) 'konkluzja' po ukr. *'висновок* (odpowiedniki *e* — *o*);

ukr. *дер'жава* 'państwo' — pol. *dzierżawa* 1) 'arendą' po ukr. *аренда*, 2) 'opłata za arendę' po ukr. *аренда* (wymowa *d* wobec polskiego *dź*);

ukr. *'заступ* 'łopata' — pol. *zastęp* 'najmniejsza jednostka organizacyjna w harcerstwie' po ukr. *'ланка* (*y* — *ę*);

ukr. *меч* 'broń sieczna' — pol. *mecz* 'spotkanie sportowe' po ukr. *матч* (*e* — *'e*);

ukr. *'погріб* 'loch' — pol. *pogrzeb* 'ceremonia grzebania' po ukr. *'похорон* (*з [γ]* — *g*, *р* — *rz*, *i* — *e*);

ukr. *'сноби́* 'tryb' — pol. *sposób* 'maniera, styl' po ukr. *'сноби́* (*i* — *ó*).

W rdzeniach powyższych międzyjęzykowych homofonów (jak i w homofonografach) występuje od 1 ('*a* — *ą*, *e* — *o*, *e* — *'e*, *i* — *e*, *i* — *ó*, *y* — *ę*, *-e-е-* — *-rze-*, *л* — *l*, *л* — *ł*, *d* — *dź*, *γ* — *g*, *р* — *rz*) w większości wyrazów do 3 (*з [γ]* — *g*, *р* — *rz*, *i* — *e* w *'погріб* — *pogrzeb*) korelatów.

Jako przykłady właściwej międzyjęzykowej homofonii mogą służyć rdzenie wyrazów: ukr. *адап-т-у'вати(ся)* 'przystosować (się)' — pol. *adoptować* 'usynowić', po ukr. *всуну'вати* (przy polskiej homofonii wewnątrzjęzykowej: *adoptować* — *adaptować*), gdzie *a* — *o* są odbierane jak ta sama głoska, czyli tak, jak to się dzieje w homonimach wewnątrzjęzykowych. Utożsamienie wyrazów jest następstwem upodobnienia się głosek, gdyż w obcych leksemach-korelatach łatwo rozróżniane przez bilingwów głoski są automatycznie identyfikowane z ich cudzymi odpowiednikami.

Skoro jesteśmy przy ukraińsko-polskiej homonimii międzyjęzykowej, warto przytoczyć na koniec kilka zastanawiających szczegółów. Wśród przymiotników

²⁷ Zob.: M. Jurkowski, *O języku ukraińskim*, [w:] *Mały słownik ukraińsko-polski*, Warszawa 1998, s. 924–928.

żeńskich i nijakich też są homonimy, np. pol. *perłow-a*, *-e* ‘z masy perłowej’ po ukr. *перла’мутров-a*, *e* — ukr. *пер’лов-a*, *-e* ‘z kaszy’; pol. *czynn-a*, *-e* działając-a, *-e* po ukr. *вид’чинен-a*, *-e* — ukr. *’чинн-a*, *-e* ‘rzeczywista, -e’. Ale pokrewne przymiotniki r.m. w M lp. będą należały do homofonów: one różnią się jotowaną fleksją wobec polskiej na -y. Jak okazuje się, korelatywne fleksje mają wpływ na dystrybucję międzyjęzykowych jednostek homonimicznych. One też zwiększają ilość korelacji pary homonimicznej, jak w ukr. *неві’домий* ‘nieznany’ — pol. *niewidomy* ‘ociemniały’ po ukr. *сли’нуї, хезрячуї* (н — п’ + -иї — y).

Z homonimami w postaci przymiotników męskich wiąże się pewien problem dydaktyczny, Ukraińcy uczący się polskiego na poziomie podstawowym na skutek interferencji dodają -j do wygłosu polskich przymiotników męskich, wyrównując je do ukraińskich form, tym samym zamieniają homofony na homonimy międzyjęzykowe, np. *perłowy+j*, *czynny+j*. Innym następstwem negatywnego transferu jest błędne odczytanie przez nich, po ukraińsku, znaków graficznych *u*, *y*, *m*, *в*, *p*, *c* (tak zwane ukr. *перевертоніми*). Dlatego pol. *był* jest wymawiane jak *бул*; pol. *but* — jak *бут*, co z kolei dla Ukraińców-bilingwistów, z powszechną znajomością języka rosyjskiego, kojarzy się z ros. *быт* ‘byt’, ‘bytowanie’;

pol. *dumy* — jak ukr. *’думу* ‘dymu’;

pol. *ty* — jak ukr. *ты* ‘tu’;

pol. *tu* — jak ukr. *ту* ‘ty’;

pol. *klasy* — jak ukr. *’класу* (ten przykład obciążony interferencją rodzaju gramatycznego rzeczowników, gdyż ukr. *клас* ma rodzaj męski).

Jak widać, podobne do własnych graficzne formy obcego pisma przywołują rodzime znaczenia, które przez uczących się są przyswajane ze znaczeniem odmiennym niż pierwotne. Na skutek interferencji bilingwiści okresowo mogą stwarzać homografy i homofony, które z punktu widzenia normy języka polskiego są błędne, swoiste pseudohomografy i homofony.

Badając relacje międzyjęzykowe, napotkaliśmy i *ukraińsko-polskie homofor-my*, jak np.:

ukr. *’кеди*, pot. *’к’еду* ‘trampki’, rzecz. w M lm. — pol. *kiedy*, spójnik, po ukr. *коли*;

ukr. *без*, przyimek — pol. *bez*, przyimek i rzecz. w M lp., po ukr. *бу’зок*, ukr. *є* ‘jest’ — pol. *je*, czasowniki 3 os. lp., po ukr. *їсть*;

ukr. *їдять* ‘jedzą’ — pol. *jadą*, czasowniki 3 os. lm., po ukr. *їдуть*;

ukr. *їдять* ‘jadą’ — pol. *jedzą*, czasowniki 3 os. lm., po ukr. *їдять*.

Reasumując, powiemy, że:

— międzyjęzykowe jednostki homonimiczne (ukraińsko-polskie) da się uogólnić według cech semantycznych (homonimy uniwersalne, absolutne, względne) i postaci zewnętrznej (homonimy identyczne, homografy, homofony);

— wśród homonimów wewnątrzjęzykowych omawianych języków dominują homoformy, wśród międzyjęzykowych — homonimy względne, homografy, homofony, homofonografy;

— jednostki homonimiczne w relacjach wewnątrzjęzykowych i międzyjęzykowych mogą łączyć cechy dystynktywne homoform, homofonów i homografów;

— w rdzeniach par homonimicznych występują 1–3 korelacje, których ilość może się zwiększać dzięki formantom i końcówkom fleksyjnym (rodzajowym);

— akcentuacja jednostek homonimicznych może być identyczna lub różna: w wersji ukraińskiej przeważa przycisk oksytoniczny, zdarza się proparoksytoniczny;

— pomiędzy badanymi językami jest pewna niesymetryczność: ukraińskiej homografii (*do'poza* 'droga', rzecz. r.ż. — *dopo'za* 'droga', przym. r.ż.) przeciwstawia zlewianie się polskiej homografii z homoformią (*droga* — M. rzecz. i przym. r.ż. lp.);

— z homonimią międzyjęzykową jest związany transfer negatywny, czego przejawem są błędne homofony i homografy, kalki semantyczne, fonetyczne wyrównania analogiczne i akcentacyjne.

L'HOMONYMIE ENTRE L'UKRAINIEN ET LE POLONAIS

Les auteurs de l'article, Hanna Karaszczuk et Oksana Pryjmaczok, tâchent d'analyser le phénomène de l'homonymie entre l'ukrainien et le polonais, en prenant en considération de pareils phénomènes existant dans d'autres langues slaves. Les homonymes intralinguistiques semblent les mieux connus, *vide* la bibliographie. Cependant, parmi les homonymes interlinguistiques, ce sont les relations entre les homonymes russes et slaves, qui ont éveillé jusqu'alors la plus grande attention des chercheurs. Et, jusqu'à l'heure actuelle, les chercheurs n'ont pas encore étudié les homonymes universels (communs).

Il est possible d'observer l'homonymie dans plusieurs secteurs de la langue: par exemple dans ceux intralinguistiques de différentes langues, ainsi que dans ceux interlinguistiques, ce qui fait la preuve du caractère systématique de l'homonymie.

Dans l'article, il y a une classification des homonymes présentée en tableau. Hanna Karaszczuk et Oksana Pryjmaczok y établissent la synonymie, l'homonymie, ainsi que les lacunes terminologiques dans les taxonomies comparées.

Selon le critère sémantique, les auteurs de l'article ont divisé les unités homonymiques polono-ukrainiennes en celles universelles, absolues, relatives, et, selon le critère „aspect extérieur”, en celles identiques, homographes, homophones, unités mixtes. Il est possible de voir dans les unités homonymiques polono-ukrainiennes de 1 à 3 corrélations phonétiques. L'homonymie interlinguistique est liée au transfère négatif, d'où les calques sémantiques, compensations analogiques et accentuatives etc.

Załączniki

Tabela 1. Typologia homonimów

	Terminy			
	ukraińskie	rosyjskie	polskie	czeskie
1	омоніми	омонимы	homonimy	homonyma
	<i>одноріччя</i>			
1.1	лексичні	лексические/полные абсолютные/не выраженные	leksykalne / całkowite / absolutne	лексичні
1.2	фразеологічні		frazeologiczne	
1.3	словотвірні	derivационные	słowotwórcze (I, II, ... stopnia)	словотвірні
1.4	морфемні (омссоморфемні)	омоморфемы/морфологические омонимы		
1.4.1		Омонимия основ		
1.4.2		Омонимия аффиксов		
1.5	граматичні			
1.5.1	міжчастиномовні (різні частини мови) – конверсиви /омоформи	неполные/частичные/выраженные		лексико-граматичні (конверсія)
1.5.2	морфологічні (одна частина мови) / омоформи	грамматические	leksykalno-gramatyczne / częściowe	часткові
1.6	Синтаксичні (словосполучення, речення)	функционально выраженные омонимы	składniowe (połączenia wyrazowe, konstrukcje syntaktyczne)	
1.7	омонімія загальної / власної назви		częściowe	
1.8	аббревіатури			
1.9	універсальні		wspólne	
2	<i>міжріччя</i>			
2.1	лексико-граматичні (омоформи)			
2.2	синтаксико-фразеологічні			
2.3	лексико-синтаксичні	омонимические совпадения	okazjonalne	міжслівні
3	<i>ступінь омонімічності</i>	морфологическое строение	stopień łożsamości	за обсягом
3.1	повні		pełne	повні
3.2	неповні / часткові	неполные/частичные	częściowe	часткові/ моформи
3.2.1			międzyparadygmatyczne	
3.2.2			homofornia wewnątrzparadygmatyczna	
3.3	прості	простые	podstawowe	
3.4	похідні	производные	pochodne	
4	<i>міжмовні</i>	межъязыковые	międzyjęzykowe	міжмовні
4.1	абсолютні			
4.2	відносні			
5.1				справжні: омоніми, омоформи
5.2	<i>інші</i>			не справжні
5.2.1	омофони	Омофоны	homofony	омофони
5.2.2	омографи	Омографы	homografy	омографи
5.2.3	омонімічні графічні скорочення			

Tabela 2. Zjawisko homonimii i system językowy

Zjawisko homonimii							
homonimy pełne	homonimy fruzeologiczne	homofony	homografy	homomorfemy	homonimiczne konstrukcje syntaktyczne	homonimy pełne, częściowe: homoformy	homonimy słowo-twórcze
słownictwo	fruzeologia	fonetyka, ortografia	ortografia	morfologia	składnia	fleksja	derywacja
System językowy							

Tabela 3. Międzyjęzykowe jednostki homonimiczne (ukraińsko-polskie)

Cechy semantyczne	Cechy zewnętrzne
Homonimy	homonimy identyczne: <i>delika meci</i> – <i>delikatesy</i>
uniwersalne: <i>ключ</i> – <i>klucz</i>	
absolutne: <i>номінація</i> – <i>nominacja</i>	homografy: <i>за'каз</i> – <i>zakaz</i>
względne: <i>ac</i> – <i>as</i>	homofony: <i>внесок</i> – <i>wniosek</i>
	homofonografy: <i>за'єд</i> – <i>zawód</i>